

ÇOCUĞUNUZ HANGİ MESLEĞİ SEÇECEĞİNE KARAR VERİRKEN...

Yaşamda çocuğunuzun nasıl bir yerlerde olacağına ilişkin düşleriniz, çocuğunuz doğduğu andan itibaren zihninizin kuytu labirentlerinde bir oraya bir buraya seyyah misali gezinip durur. Bu düşler değişkendir, yani statik değil dinamiktir, durağan değil hareketlidir, düzgün, doğrusal bir ivmeye sahip değildir, izafidir; yani bir gün öncesi bir gün sonrasını tutmaz bir haldedir.

Bu konuda çocuğunuz da yaşamının ilk dönemlerinde sizden pek farklı değildir. Beş yaşlarındayken "Yavrum büyüyünce ne olacaksın?" sorusuna bir gün "Ben astronot olacağım" birkaç gün sonra "Pilot olacağım" diye yanıtlar. İlkokula başladığında "öğretmen" ya da "doktor" olacağından söz eder. Siz de bu değişkenliği gülerek karşılar belki de hayal dünyasının genişliğine başlarsınız.

Çocukluk çağından çıkılıp ergenlik dönemine doğru geldiğinde ise durum değişir ve ergenden artık ne olacağına karar vermesi ve aldığı karara tutarlı bir şekilde uyması beklenir.

Gerçekten de ergenlik dönemi, gençlerin bireysel planlarını yapma, geleceğe yönelik bazı kararları alma (özellikle **9. sınıfın sonunda ortaöğretim ve ÖSYS sisteminin bu kararı almaya zorlamasıyla erkenden**) ve hangi mesleği seçeceğine karar verme dönemidir.

Ayrıca ergenlik çağındaki gençler önceki yıllara göre daha fazla seçenek arasından ilgi alanlarını seçme ve yeterince deneyimli olmadıkları konularda karar verme durumundadırlar.

Bu noktada anne babalar ise, gencin kendiliğinden mantıksal sonuçlara ulaşmalarını beklememeli, bu varoluşsal problemiyle başa çıkma konusunda genci yalnız bırakmayıp kariyerleri adına bir yön çizmelerine destek olmalıdırlar.

Anne baba gence bu konuda destek olmaya çalışırken gencin içinde bulunduğu gelişim dönemine bağlı özelliklerini bilmelidir.

Genç yaklaşık 15-16 yaşlarında, ne olduğu kim olduğuyla ilgilenmeye başlar. Bir yandan büyümüştür ve bedenen çocuk görünmez; ancak henüz kendini yetişkin gibi de göremez. Bu nedenle yetişkin davranışı ile çocuksu davranışı çoğu zaman karıştırır. Diğer yanda ailenin duyguları da ikizlidir. Hem gencin artık büyümesini ister hem de ona hala eskisi gibi davranma eğilimi gösterir. Genç, kendi gözünde kendini büyütmüş ve değişmiş görmek ister; daha bağımsız karar verebilme, kendi seçimini yapabilme kendi değer yargılarına sahip olma gereği duyar. Ancak yeni rolünden de emin değildir. Hem anne- babanın kendine destek olmasına ihtiyaç duyar hem de kendi içindeki bu isteğe karşı koymaya çalışır.

Anne-babasının o zamana kadar yeterli gördüğü yönlerini yadsımaya başlar. "Annem babam hiçbir şeyden anlamaz ki...vs.". Böylece kendisi için önemli olan otoritenin değerini bilinçdışında düşürür. Bu kadar yetersiz kişilere dayanması, onlardan destek istemesi gereksiz diye düşünerek aileye gereksinim duymasından ileri gelen içsel çatışmayı geçici olarak çözmüş olur.

Zaman zaman tüm kararları kendi başlarına vermek ister; fakat bedellerini ödeme konusunda cimri davranabilir. Zaman zaman ise başarısız karar verme deneyimlerinin de etkisiyle birebir kendisiyle ilgili konularda bile karar verme sorumluluğunu almaktan kaçınır.

Aile tutumları, gencin birçok beceriyi kazanmasını sağlayabilir ya da engelleyebilir. Karar verme becerisinin gelişmesinde de "ailenin tutumu" önem taşır.

Aile tutumları -çok genel olarak- aşırı kontrol eden, yöneten veya aşırı serbest, taviz veren tutum arasında gelip giden bir çizgide gösterilebilir.

Aşırı kontrol eden

Serbest bırakan-taviz veren

Tahmin edebileceğiniz gibi her iki uçtaki tutumlar da gencin sağlıklı bir kişilik geliştirmesini engeller.

Aile, aşırı korumacı ya da aşırı sert, katı bir tutum sergiliyorsa genç kendiyle ilgili konularda bile sorumluluk alıp "karar verme" becerilerini geliştiremez. Çevresini özellikle anne ve babasını hoşnut etme çabasına girer. Bu nedenle çevre tarafından istedik özellikler yönünden güçlü olduğu izlenimi uyandırmaya çabalar, çevrenin önemsemediği özelliklerini fark edip değerlendiremez. Bu durumda olan genç, zayıf yönlerini yadsıma, eğilimlerini bastırma, gerçek özüne uygun bir kimlik yerine anne babasının hoşuna gidecek bir kimlik geliştirme zorunluluğu duyar. Özüne yabancı, başkalarının beğenisine aşırı derecede duyarlı gençler, bir karar alması gerektiğinde başkalarının (aile büyükleri, arkadaşlar vb.) daha iyi bilecekleri düşüncesi ile kararı başkalarına bırakmaya ya başkalarının kararlarını benimseyip uygulamaya ya da ilgi ve yeteneklerine uygun olmayan, erişmesi olanaksız, eğitim ve meslek hedeflerine yönelmekte, emelleri gerçekleşmeyince de çöküntü yaşamaktadırlar.

Ailelerin bahsedilen olumsuz tutumları izlemelerinin başlıca nedeni "çocuklarıyla ilgili algı"larıdır. Genellikle aşırı korumacılık ya da otoriter davranma gencin "kendine yetemeyeceği" inancından kaynaklanır. Oysa gençler, aslında yapabilme ve başarabilme kapasitesiyle doğarlar. Tabii ki genç korunmaya ve desteklenmeye gereksinim duyar. Önemli olan gencin yaşına uygun desteği ona sunabilmektir.

Sağlıklı bir aile tutumu, yukarıda belirtilen çizginin iki ucunu olabildiğince dengelemektir.

Gencin sorumluluklarını yerine getirebilme gücüne sahip olduğuna inanmak ve onlara bu şansı vermek onun gelişmesini sağlar.

Çünkü, meslek seçimi konusunda verilecek karar, dayanağını kişinin özünden almalıdır. Kişilik gelişimi sağlıklı olan, kendini tanıyan ve onu gerçekleştirme çabasında olan gençler gerek kendileri gerekse çevre olanaklarına ilişkin doğru, ayrıntılı ve gerçekçi bilgilere sahip olduklarından, doğru karar vermekte güçlük çekmemektedirler. Kendisiyle barışık gençlerin karar verme sürecinde, kendilerine ve seçeneklerine ilişkin gerekleri çarpıtma, bazılarını yok sayma gibi, bilinçli ya da bilinçdışı etmenlerin yeri yoktur.

Sistem gereği mesleğini belirleme sürecine giren gencin (ki gelişimsel olarak ancak en erken yirmili yaşlarda erişebileceği bir durum iken) şu istedik davranışları geliştirmesi beklenir:

1. Hangi işleri ne derece yapabildiğinin farkında olma; çeşitli konulardaki yeteneklerini doğru, gerçekçi ve ayrıntılı olarak değerlendirebilme,
2. Bir eğitim ortamından, bir çalışma alanından, kısaca bir meslekten neler beklediğini açık ve net bir biçimde ifade edebilme,
3. Mevcut seçenekleri inceleme, başka seçenekler olup olmadığını araştırma,
4. Seçeneklerin her birini, istek ve beklentileri karşılama, var olan yeteneklerle ve ekonomik olanaklarla erişebilme olasılığı bakımından değerlendirme,
5. İstekleri karşılama olasılığı en yüksek görülene ve erişme olasılığı olanlara yönelme kararını verebilme.

Gencin karar verme becerisini desteklemek için küçük yaşlardan itibaren ebeveyn olarak;

- Aile içinde alınan kararlarda onun da fikrini alınız (Araştırmalar ailenin bireyi olarak gencin kararlara ortak olmasının, karar vermeyi öğrettiğini gösteriyor.).
- Herhangi bir sorun yaşadığında onu dinleyiniz. Ama onun yerine sorunu çözmeye çalışmayınız. Ona sorunun çözümü için ne düşündüğünü sorunuz.
- Kararlarda sorumluluk almaları için onu teşvik edip onunla ilgili kararlarda çocuğunuzun aktif olmasını sağlayınız.
- Verdikleri kararların sonuçlarını, olumlu veya olumsuz, mutlaka çocuğunuzla birlikte nedenleriyle tartışınız.

Genç " hangi meslek" kararını alırken, ebeveyn olarak;

1. Hangi çalışma alanının gerektirdiği görevleri yerine getirebileceği(yetenekleri), nasıl bir çalışma ortamında ne gibi işleri yapmaktan hoşnut olacağı(ilgileri) ve mesleki etkinliklerden başka ne gibi yararlar beklediği (mesleki değerlerini) ile ilgili konularda, **gencin kendini tanımasına yardımcı olunuz.**

2. Gençlerin, geleceklerini yakından ilgilendiren bir konuda karar vermeden önce kendilerine açık olanaklar, eğitim ve meslek seçenekleri hakkında bilgi edinmeleri gerekir. **Çocuğunuzun farklı meslekleri tanımasına fırsat yaratınız.**

3. Çocuğunuzun **istenilir yönleri en fazla, istenmeyen yönleri en az ve erişme olasılığı yüksek seçeneği** bulmasına rehberlik ediniz.

KAYNAKLAR

1. Meslek Seçimi, Prof. Dr. Yıldız Kuzgun

2. *Popüler Psikiyatri Dergisi, Psikolog Dilek Yılmaz*
3. *Davranış Bilimleri Enstitüsü, web sayfası*
4. *VKV Koç Özel İlköğretim Okulu, web sayfası*
5. *ailem.com., web sayfası, Prof. Dr. Aysel Ekşi*

ÖĞRENDİM

İnsanlara kendimi zorla sevdiremeyeceğimi öğrendim

Yapabileceğin tek şey sevebilecek biri olmak.

Gerisi onlara kalmış...

İnsanları ne kadar düşünürsen düşün,

Onların seni o kadar düşünmediklerini öğrendim.

Güven elde edebilmek için yılların gerektiğini,

Ama yok etmek için saniyelerin bile yettiğini öğrendim.

Önemli olanın hayatındaki eşyaların değil, hayattaki kişilerin olduğunu öğrendim.

İnsanın ancak on beş dakika çekici olabildiğini,

Ondan sonra alışıldığını öğrendim.

Kendimi karşılaştırmak için başkalarının en iyi yaptıklarını değil,

Kendimin en iyi yaptıklarını ölçüt almam gerektiğini öğrendim.

İnsanlar için olayların değil, onların daha önemli olduklarını öğrendim.

Sevdiğin kişilere sevgi dolu sözler söylemen gerektiğini,

Belki bu defa onları son görüşün olabileceğini öğrendim.

Her ne kadar onu çok düşünsen de,

Yine de gidebileceğini öğrendim.

Kahramanların, yapılması gerekenleri ne pahasına olursa olsun,

Yapanlar olduğunu öğrendim.

İnsanların seni hep hesapsız sevdiğini,

Ama bunu nasıl göstereceklerini bilemediklerini öğrendim.

Sinirlendiğimde gerçekten buna değse bile

Asla acımasız olmamam gerektiğini öğrendim.

Aramızda uzak mesafeler olsa bile

Gerçek dostluğun, aşkın büyüdüğünü öğrendim.

Birisinin seni istediğin gibi sevmemesi,
Onun seni tüm benliğiyle sevmeyi anlamına gelmediğini öğrendim.
Bir arkadaşın ne kadar iyi olursa olsun seni üzeceğini
Ve senin yine de onu affetmen gerektiğini öğrendim.
Bazen başkaları tarafından affedilmenin yetmediğini öğrendim.
Kendini de affetmeyi öğrenmelisin.
Kalbin ne kadar kırılmış olursa olsun
Dünyanın senin acılarından dolayı durmayacağını öğrendim.
Geçmişimiz ve durumumuzun olduğumuz kişiliği etkilediğini,
Ama olmamız gerekene karşı sorumlu olduğumuzu öğrendim.
İki kişinin tartışmasının,
Birbirlerini sevmedikleri anlamına gelmediğini öğrendim.
Ve tartışmadıkları zaman da sevdikleri anlamına gelmediğini.
Bazen kişiliğini eylemlerinin önüne koyman gerektiğini öğrendim.
İki kişinin tamamen aynı olan bir şeye baktıklarında bile
Farklı şeyler görebildiklerini öğrendim.
Hayatlarında hep dürüst bir şekilde daha ileriye gitmek isteyen kişilerin,
Sonuçları önemsemediklerini öğrendim.
Seni doğru dürüst tanımayan kişilerin ,
Hayatını birkaç saat içinde değiştirebileceklerini öğrendim.
Verebileceğin bir şey kalmadığında bile bir arkadaşın ağladığında,
Ona yardım edebilecek gücü bulabileceğini öğrendim.
Yazmanın, konuşmak kadar duygusal çaba gerektirdiğini öğrendim.
En fazla önemsemediğim kişilerin, benden hep uzaklaştıklarını öğrendim.
İnsanları üzmeden ve duyarlı olarak kendi fikirlerini söylemenin
Çok zor olduğunu öğrendim
Sevmeyi ve sevmeyi öğrendim...Öğrendim...

Omer B. Washington